

KERESZTÉNY MAGVETO

LXXIII. ÉVF. 1941. JÚLIUS—OKTÓBER. 4—5. FÜZET.

1941. aug. 20.¹

Alapige: Zsolt. XLIII. 3—4.

„Bocsásd ki a Te világosságodat és a Te igazságotat, hogy azok vezéreljenek engemet és bévigyenek engemet a Te szentségednek hegyére és a Te hajlékidba.

Hogy béménjek az Istennek oltárához az én vigasságomnak és örömemnek erős Istenéhez és dicsérjelek Tégedet örömmel, óh Isten, én Istenem“.

*Nagyérdemű gyülekezet! Istennek Hávei!
Kedves Magyar Testvéreim!*

A földi vándorút egyes szakaszait az egyes ember életében az évtizedek jelzik. Ezeken, mint határmesgyéken megállva, visszatekintünk a már megfutott pályára s hálát mondunk az égi Atyának, a mi kegyelmes, édes Istenünknek, hogy minket mindezideig megsegített. Velünk volt az öröm napjaiban és megszentelte annak szívet-lelket vídámító óráit és perceit; és velünk volt a megpróbáltatás nehéz korszakában, hogy kiemeljen minket a csüggedés és a reménytelenség posványából, amely már-már elnyeléssel fenyegetett. Bizonyára a kedvező és kedvetlen körülmények között is Ő irányította a mi munkánkat, hogy életünknek alapvető törekvése ne a pusztá kenyérkereset legyen, hanem azoknak az eszményi céloknak a szolgálata, amelyek az embert, mint Isten gyermekét, valóban a Teremtés koronájává tehetik, s a mennyei világosság jegyében az igazság bajnokává avathatják akár egy kisedő körben, akár pedig az egész nemzet messze kiható életében és történetében...

A földi vándorút egyes szakaszait a népek és nemzetek életében az évszázadok jelzik. Ezeken, mint határmesgyéken meg-

¹. A boldog hazatérés után az első István király ünnepén Kolozavárt mondott egyházi beszéd.

állva, a történetbűvár igyekszik beleélni magát a letűnt korok szellemvilágába s megállapítja azokat a maradandó értékeket, melyeket az egymásután következő nemzedékek a lélek talajából kitermeltek. Volt idő, amikor a nyers erő uralkodott s osztogatta széltében-hosszában a maga parancsait, föltétlen engedelmességet követelve mindenkitől, a hon határai között. Volt idő, amikor az alkotmányos élet alaptörvényei egy bölcs király fenkölt gondolkozása mellett lerakattak s jótékony hatásukat mind a mai napig éreztetik a krisztusi kereszténység eszményi oltalma alatt. Volt idő, és éppen az idén 700 éve annak, hogy a mongol-tatár dúlás szent Hazánk földjét bús temetőkertté változtatta s csak egy második honalapítás csodálatos munkája mentette meg a Magyarot ebben a hazában a végső pusztulástól... És volt idő, — bizonyára mindannyian emlékezünk még arra — hogy az összes nemzeti kincsek majdnem veszendőbe mentek egy Istent, hazát és emberiséget megtagadó lelketlen terror hatása alatt.

Hála legyen a mindnyájunk sorsa fölött híven örökdő isteni Gondviselésnek, az elvetemültség már magában hordta a pusztulás csiráit. A jobb lelkek imája meghallgattatott: „*az Isten kibocsátá az Ő világosságát és az Ő igazságát, hogy azok vezéreljenek minket*“. Úgy az egyes ember, mint a Haza és a Nemzet életében!

Ezért áldoz és ünnepel ma hálatelt szívvel ez a Gyülekezet s velünk együtt áldoznak és ünnepelnek összes Híveink a székelly falvakban, összes magyar testvéreink a Kárpátok gerincein belül, talán még azok is, akik csak szívüknek titkos kamrájában áldozhatnak e nap emlékének. Áldozunk és ünnepelünk, mert a hosszas megpróbáltatás után végre szép nap virradt reánk, első nagy királyunk megdicsőült emlékére az egész országnak s a velünk együtt élő testvérnépeknek is *nemzeti ünnepe*, amelyet a Magyar Országgyűlés mindkét háza, *Székesfehérvárra kiszállva*, ezelőtt három évvel, 1938 aug. 18-án a nagy Király halálának 900-ik évfordulóján iktatott a Magyar Törvénykönyvbe.

Hálásan említem itt, hogy ezen a főemelő aktuson én is résztvehettem; sőt annak javaslatba hozatalát már a márciusi Nemzeti Ünnepek és Kossuth Lajos érdemeinek korábbi törvénybe iktatása alkalmával is megsürgettem, hivatkozván arra,

hogy tordai diákkori nyoszolyám fölött ott díszelgett a Kosuth Lajos képe mellett Szent István képe is. Ott szívtam magamba az egyházas buzgóság mellett a törhetetlen magyar hazafiság szellemét. S ez a szellem munkálta bennem eleitől fogva a megértést felekezeti viszonylatban az összes egyházakkal, politikai és társadalmi tekintetben az áldott Magyar Haza összes alkotó elemeivel.

És ez nem is lehet másképp. Nem kívált ma, amikor összes földi és mennyei értékeink kockára vannak vetve, amikor világrészek sorsa fordul meg a harci fegyverek mérkőzésén.

Ma nemcsak vitéz honvédeink küzdenek az orosz steppék végtelen sivatagán: az egész ország népe csatarendbe van állítva s itt is annak a fegyelemnek és kitartásnak kell uralkodnia a hivatalokban és békés családi otthonokban, a gazdasági, a társadalmi, a kulturális és szociális élet minden terén, amely amott a végleges győzelem biztos záloga.

Harcolni fegyver nélkül, dolgozni immel-ámmal — lélek nélkül — nem lehet. Első nagy királyunk megmutatta, hogy miképpen kell harcolni és miképpen kell dolgozni.

A harci kalandokhoz szokott magyar népet a keresztség jegyében odaállítja a békés barázdába, hogy a rögök közül varázsolják elé a kincsnél drágább magyar kenyeret. Lelki vezérekéről is gondoskodik, akik szépszerével betörjék a pogány magyart a Krisztus igájába. A tíz község által épített közös templom, a jámbor hit ápolása mellett, meggyökerezettette a hívők szívében a lelki közösség magasztos gondolatát. Gyepüink védelme és biztonsága szintén egyesítette a honfoglalók közvetlen utódait abban a szent elhatározásban, hogy a Vérszerződés kötelmeit az utolsó tételig megtartsák. A róvás-írás nem mehet feledésbe ma sem, latin Ábéce betűivel éppen úgy kötelez, mint annak idején a lélek, amely sugalta azt. A honszerző ősök pogány szertartását keresztény szellemmel kell kitölteni, hogy a magyar név híre és becsülete tisztán álljon az egész világ előtt.

Jó példával maga a fejedelem, mint apostoli király jár elől, amikor érdemeiért elnyeri Rómából, a Kereszténység fejétől a ma is meglevő, ősi fényben tündöklő szent Koronát.

Ennek a koronának a sorsa is a századok folyamán éppen olyan változatos, mint a nemzeté; de ragyogásából a bújdosás

kietlen korszakában sem veszített semmit. Ma is, a maga szimbolikus jelentőségével, egybetartja e honnak határai között a teljes és tökéletes Hungáriát és annak népeit, akik között a Gondviselő Isten a Magyaroknak vezető szerepet szánt. Kormányzó Urunktól le a legegyszerűbb polgárig, szerte a Hazában, mindenki élvezi ennek a szent köteléknek áldásait s mint „membrum sacrae Coronae“ úgy közeledik hozzá, ezekben az ünnepi órákban, hazánk fővárosában, mint egy nemzeti oltárhoz, ahonnan a múlt dicsősége és a jelen heroikus küzdelme mellett biztat és megnyugtat mindnyájunkat egy szebb és jobb jövő ígérete.

Polgári jólétünknek és szabadságunknak, hitbeli világosságunknak és történelmi igazságunknak szent kezességet nyújtó palladiuma a szent korona, első nagy királyunk koronája, amelynek fénye egykor kiáradott túl a Kárpátokon 3 tenger ködbevesző partjaira.

A Király, mint főpap, joggal kérheti vala tehát az Ő erős Istenét, hogy bocsássa ki az Ő világosságát és az Ő igazságát, hogy azok vezéreljék őt, hogy „áttekintve roppant helyzetét“, azok vigyék be őt az Ūrnak szent hegyére, az erős Istennek hajlékába. Ez is azt bizonyítja, hogy I. István nem elégedett meg a hatalom külső tekintélyének gyakorlásával: ő maga is hívő lélek volt, s mint ilyen elmélyedett az isteni örök igazság keresésében; mind bennebb és bennebb kívánczozott, közvetlen az Istennek oltárához, az ő vígasságának és örömének erős Istenéhez, hogy dicsérje őt buzgó szívének és alázatos lelkének teljes áhítatával. Intelmei fiához ilyen szellemben maradtak az utókorra; föltárva a soknyelvű nemzetnek erőteljes voltát, amit később a reformáció századában a több felekezet egymást megbecsülő nemes versenye is igazolhat: a tordai országgyűlés égisze alatt.

*

Kedves Atyámfia! Amit eddig mai országos nemzeti ünnepünkön az első nagy Királyról az uralkodás szempontjából fejtegettem, azt a *szolgálat rendjén* — amikor magasabb megbízatásom óta, ma először hirdetem itt az ígét — magamra nézve is kötelezőnek ismerem el.

Kijelentem, hogy püspöki működésemben honpolgár és honpolgár, hívő és hívő között — amint a múltam is igazolja — nem fogok különbséget tenni. Rendre-rendre minden templom-

ban elrebegem a zsoltáriró fohászatát: „Uram bocsásd ki a *Te világosságodat és a Te igazságodat*“, hogy a közös krisztusi evangélium alapján állva, a Keresztény Szabadság jegyében élvezhessük a mindnyájunkat boldogító vallásos hitnek áldásait s egyesült erővel munkálhassuk a közjólétet, amelytől egyetemes Anyaszentegyházunknak és édes magyar Hazánknek felvirágozása függ.

Az unitárius egyház — Dávid Ferenczel és János Zsigmondal az élén — abban a híres-neves történelmi században is erre törekedett: olthatatlan vágygyal szomjúhozta az erős Istennek világosságát és igazságát, s bátran hirdette a szeretet apostolának lélekbemarkoló, főséges ígését: „A mi Istenünk világosság és Ő benne semmi sötétség nincsen!“ Ettől az erkölcsi magatartástól, ettől a békés-boldog célkitűzéstől azóta is soha egy percre el nem térhetett; mert akkor önmagát tagadta volna meg, elsorvasztva és megbénítva életerejét.

Világosság és igazság nélkül nincs unitarizmus. Testvériség és szabadság nélkül nincsen nemzeti evangélium. Nekünk *együttessen* kell vágyakoznunk és felsorakoznunk az Ūrnak szent hegyére, az erős Istennek hajlékaiba, *amaz erkölcsi magaslatra*, amely Istennek oltára, kinek-kinek a saját szívében. Ide kell járulnunk valamennyiünknek, ha azt akarjuk, hogy az idvesség romolthatatlan javaiban részesülve, méltóképpen dicsőíthessük az Örökkévaló Istent, a mi közös mennyei édes Atyánkat, lelki örömünknek és mennyei világosságunknak erős Istenét.

Magyar vagy? Légy büszke reá és hozd meg az áldozatot magyarságodért a békés műhelyben és a harcmezőn egyaránt.

Keresztény vagy? Légy hálás érte a nagy Királynak, hogy az ő nyomdokain haladva, a népek tengerében el nem merültünk, mint annyi más, aki csak a saját erejében bízakodott. Légy hálás, mert Ő ma is országot és egyházat épít az egymást megértő szívekben és lelkekben!

Unitárius vagy? Légy alázatos hitvallója az örökkévaló krisztusi igazságoknak, amelyek után évszázadok során nem hiába éheztlél és nem hiába szomjúhoztál, mert ha vágyad benső és mélységes lelki szükség volt, érezned kellett, hogy a mi egyszerű hitünk kielégített és sohasem jutott ellentétbe a saját lelkiismeretteddel. Hitbeli meggyőződésed legyen továbbra is szilárd, megingathatatlan, hogy a jelenvaló idők nehéz próbáit hőiesen kiállva, egyik nemzedék a másiknak adja át — Szent István palástjának áldott védelme alatt — csorbítatlan örökségünket: a hithűséget és a hazafiságot... Ámen.

Józan Miklós
unitárius püspök.

János Zsigmond és az 1571-iki marosvásárhelyi országgyűlés.¹

Marosvásárhely az unitáriusoknak történeti emlékekkel megszentelt városa. Ebben az évben van 370-ik évfordulója annak, hogy Marosvásárhelyen, a most annyira szeretett és dédelgetett székely fővárosban, mely annyiszor látta a történelem romboló és felemelő erőit, János Zsigmond unitárius fejedelem kérésére az összegyűlt rendek kimondták az unitárius vallás törvényesítését. Mi, az egész országból idesereglett unitáriusok érezzük e nevezetes évforduló történelmi jelentőségét és keressük a nagy erdélyi fejedelem szellemét szent városunkban.

A mohácsi vész nagy változást hozott Magyarország és Erdély életébe, de a magyar nemzet életére még döntőbb jelentőségű esemény volt az a vallási forradalom, amit *hitújításnak* neveznek. Jézus Krisztus munkálkodása óta a kereszténység történetében a hitújítás a legnagyobb szellemi mozgalom, amely az egész világot áthatotta. Erdélyben is nagy átalakulást vont maga után. Erdélynek akkori rendei az országgyűléseken korukat meghaladó határozatokat hoztak a nagy szellemi mozgalom idején. S míg más országokban annyi vér folyt a lelkiismereti szabadság megvédéséért, addig Erdély vér nélkül, vallásos türelemmel lett a vallásszabadság hazája s ez a *világtörténelmi tény János Zsigmond uralkodása alatt történt*. Ebben van tulajdonképpen János Zsigmond *történeti jelentősége*.

Mikor János Zsigmond 1556-ban Lengyelországból Erdélybe visszajött, még törhetetlen híve a katolikus egyháznak. Közben nagy lelki átalakuláson ment át, 1563-ban elhagyta ősei hitét és lutheránussá lett. Majd a kálvinizmus felé hajlott, míg

* Előadás Marosvásárhelyen, a Zsinati Főtanács alkalmával 1941. június 28-án tartott emlékünnepeken.